

Fundacja
Aleksandra Kwaśniewskiego
AMICUS EUROPAE

**FAE Policy Paper
nr 1/2014**

Rafał CIASTOŃ

Nowa polityka bezpieczeństwa Japonii

Nowa polityka bezpieczeństwa Japonii

FAE Policy Paper nr 1/2014

Rafał Ciastoń

W kilku już edycjach publikowanej corocznie Białej Księgi Obronności Japonii znaleźć można zapis o coraz bardziej asertywnej postawie Chin w polityce zagranicznej. Asertywność ta coraz częściej prowadzi do (czasowego?) wzrostu napięcia w stosunkach wzajemnych. Po ponownym przejściu steru rządów przez Partię Liberalno-Demokratyczną (LDP) i powrocie Shinzo Abe na stanowisko premiera (2012 r.), również japońską politykę można określić mianem bardziej asertywnej. Czy mamy zatem do czynienia z procesem przeobrażania się Japonii w mocarstwo regionalne w pełnym tego słowa znaczeniu?

Strategia i wytyczne

W grudniu ub. r. rząd japoński przyjął dwa istotne z punktu widzenia polityki zagranicznej i obronnej dokumenty: Narodową Strategię Bezpieczeństwa oraz Wytyczne Narodowego Programu Obrony. Warto zauważyć, iż w przypadku Wytycznych mamy do czynienia z przyjęciem drugiej ich wersji na przestrzeni trzech lat¹, co dowodzi, jak intensywnym przeobrażeniem ulega japońska polityka bezpieczeństwa. Oczywiście nie bez wpływu pozostaje tu fakt zmiany partii rządzącej, a także wynika już trzy miesiące po przyjęciu poprzednich Wytycznych konieczność rewizji części ich założeń, powodowana katastrofalnym tsunami z marca 2011 r. Główną przyczyną opracowania nowego dokumentu pozostaje jednak rozwój sytuacji w regonie, a szczególnie działania podejmowane przez Chińską Republikę Ludową oraz Koreańską Republikę Ludowo-Demokratyczną.

Problem Korei Północnej, prowokacyjnych działań i agresywnej retoryki tamtejszego reżimu oraz zagrożeń, jakie niosą z sobą realizowane przez ten kraj programy nuklearny i balistyczny – w sposób oczywisty wpływają na działania Tokio. Półwysep Koreański to potencjalny, a zarazem realny *flashpoint* na mapie regionu, nie będący jednak wyzwaniem w skali strategicznej w tym sensie, iż działania Pjongangu mają na celu przede wszystkim zachowanie *status quo* jakim jest utrzymywanie się przy władzy dynastii Kimów. W wymienionych przez Wytyczne priorytetach modernizacyjnych japońskich Sił Samoobrony (SDF) kwestia wzmocnienia obrony antyrakietowej znajduje się na szóstej

¹ Wcześniejsze edycje Wytycznych były publikowane w latach: 2010, 2004, 1995 i 1976.

Nowa polityka bezpieczeństwa Japonii

FAE Policy Paper nr 1/2014

Rafał Ciastoń

pozycji. Wcześniej znajdziemy za to zapisy o potrzebie wzmocnienia zdolności transportowych, tak by możliwym była natychmiastowa redyslokacja poszczególnych jednostek, a także temat posiadania zdolności odpowiedzi na atak i zajęcie kontrolowanych przez Japonię archipelagów. Zadaniem marynarki wojennej oraz lotnictwa ma być zapewnienie panowania na morzu i w powietrzu, podczas gdy wojska lądowe mają dysponować zdolnościami amfibijno-desantowymi, tak by w razie potrzeby odbić wyspy i utrzymać kontrolę nad nimi. Wydaje się, iż właśnie te zapisy najdobitniej obrazują japońską percepcję zagrożeń natury militarnej, jeśli zaś tak, to należy jasno stwierdzić, iż zagrożenia te mogą płynąć wyłącznie z Chin.

Przyjęta przez Tokio strategia opisuje środowisko międzynarodowe oraz pojawiające się wyzwania dla bezpieczeństwa narodowego. Dostrzegając zmianę globalnego układu sił i wzrost potęgi dwóch azjatyckich gigantów, tj. Chin i Indii oraz ryzyko proliferacji BMR, a także groźbę jaką niesie z sobą współczesny terroryzm międzynarodowy, stosunkowo dużo miejsca poświęca także kwestii niezakłóconego dostępu do tzw. globalnych przestrzeni/dóbr wspólnych – mórz, przestrzeni kosmicznej czy cyberprzestrzeni. W wypadku obszarów morskich mowa jest o wzrastającej liczbie przypadków jednostronnych akcji mających na celu zmianę *status quo* metodą przymusu, bez respektowania obowiązującego prawa międzynarodowego. Jako obszar takich działań wymienione jest Morze Południowochińskie. Akwen ten ma z japońskiego punktu widzenia istotne znaczenie nie tylko w kontekście stabilizacji regionu Azji Południowo-Wschodniej i wolności żeglugi jako takiej. Również (a może przede wszystkim) z uwagi na przebiegające przezeń morskie linie komunikacyjne (ang. SLOCs), będące kluczowymi trasami importu surowców energetycznych (a nawet całości japońskiego handlu jako takiego). W kolejnym podrozdziale dotyczącym środowiska bezpieczeństwa regionu Azji i Pacyfiku niemal identycznie brzmiący zapis dotyczy również Morza Wschodniocińskiego i tamtejszej przestrzeni powietrznej².

² W listopadzie ub.r. rząd chiński jednostronnie ustanowił strefę identyfikacji obrony powietrznej (ang. ADIZ) nad częścią obszaru Morza Wschodniocińskiego, obejmującą swym zasięgiem m.in. archipelag Senkaku (chiń. Diaoyu). Strona chińska przedstawiła wymóg wcześniejszego zgłaszania przez państwa, których statki powietrzne miały być przelatywać przez strefę, planu lotu. USA zareagowały natychmiastowym przelotem bombowców B-52 z bazy Andersen na wyspie Guam, sprzeciw wobec takich działań obok Japonii zgłosiła także Republika Korei, która również rości sobie prawo do części obszaru objętego strefą.

Nowa polityka bezpieczeństwa Japonii

FAE Policy Paper nr 1/2014

Rafał Ciastoń

We wszystkich przyjętych przez Japonię dokumentach dotyczących otoczenia międzynarodowego i polityki bezpieczeństwa tego kraju powtarza się zapis o gwałtownej modernizacji chińskich sił zbrojnych, ich zwiększających się możliwościach bojowych, poszarzających się obszarach zainteresowań oraz braku transparentności chińskiego budżetu obronnego i polityki bezpieczeństwa jako takiej. Oczywistym jest, że tego rodzaju obawy wymuszają reakcje, zarówno te bezpośrednie, mające na celu poprawę zdolności własnych sił zbrojnych (SDF), jak i pośrednie, ukierunkowane na odpowiednie kształtowanie architektury bezpieczeństwa w regionie.

Jeszcze w trakcie kampanii wyborczej 2012 r. kierowana przez Abe LDP stała na stanowisku potrzeby przekształcenia Japońskich Sił Samoobrony w regularne siły zbrojne, pojawiały się także głosy o zmianie konstytucji tak, by stworzyć wojskom japońskim możliwość prowadzenia działań w ramach tzw. kolektywnej samoobrony. W nowoprzyjętych Wytycznych znalazł się zapis o zamiarze budowy tzw. Dynamicznych Połączonych Sił Obrony, wyszczególnione zostały także obszary priorytetowe przedmiotowego procesu, są nimi: rozwój nowoczesnych technologii, zdolności w zakresie dowodzenia i łączności (C 2), uzyskanie wysokiego stopnia gotowości bojowej, mobilności oraz zdolności współdziałania i prowadzenia działań połączonych. Ostatni termin odnosi się nie tylko do współdziałania poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, ale również do zdolności wspólnego operowania z wojskami sojuszniczymi (amerykańskimi). Aby móc sprawować efektywną kontrolę nad przestrzenią wód terytorialnych i wyłącznej strefy ekonomicznej, koniecznym jest uzyskanie tzw. przewagi informacyjnej, stąd też nacisk kładziony na rozwój zdolności ISR (Intelligence, Surveillance, Reconnaissance) oraz przetwarzania i analizy danych wywiadowczych.

Kształtowanie regionalnej architektury bezpieczeństwa to przede wszystkim rewitalizacja i wzmocnienie sojuszu ze Stanami Zjednoczonymi (uczynienie go bardziej zrównoważonym i efektywnym), bliska współpraca z Republiką Korei, pogłębienie relacji z Australią. Tak w jednym, jak i drugim wypadku są i będą to zarówno działania bilateralne jak i trilateralne, z udziałem USA. Tokio nie zapomina także o potrzebie dialogu z Chinami, wprowadzania środków budowy zaufania, zastrzega jednak, że w sposób stanowczy odpowie na gwałtowną ekspansję i intensyfikację chińskich działań na morzu i w powietrzu.

Nowa polityka bezpieczeństwa Japonii

FAE Policy Paper nr 1/2014

Rafał Ciastoń

Japonia podejmuje również działania mające na celu zbliżenie z państwami ASEAN oraz Indiami, szczególnie w kwestiach związanych z respektowaniem prawa morza, prowadzenia wspólnych ćwiczeń i manewrów morskich oraz działań humanitarnych i usuwania skutków katastrof naturalnych. Trudno nie zauważyć zbieżności interesów Japonii i takich państw jak Filipiny, Indonezja czy Wietnam w kwestii poszanowania prawa morza, czy też dzielonych przez nie obaw dotyczących chińskiej ekspansji morskiej. Z kolei Indie postrzegane są jako państwo potencjalne równoważące czy też wręcz ograniczające chińskie wpływy w regionie Azji Południowej i Południowo-Wschodniej (chińskie przywództwo coraz częściej postrzega Indie jako realne zagrożenie dla własnych interesów strategicznych w basenie Oceanu Indyjskiego).

Katalizator zmian?

Stosunki japońsko-chińskie pełne są historycznych zaszłości, poczucia krzywd i nie do końca rozwiązanych kwestii spornych. Osią poważnego sporu terytorialnego jest kwestia sprawowania praw suwerennych nad kontrolowanym przez Japonię archipelagiem Senkaku, do którego prawa roszczą sobie także Chiny (zarówno kontynentalne, jak i Republika Chińska na Tajwanie). Narastający konflikt doprowadził w 2012 r. do podjęcia przez rząd japoński decyzji o nacjonalizacji należących wcześniej do prywatnego właściciela wysp (zob.: <http://fae.pl/faepolicypaperchinyjaponianakursiekolizyjnym.pdf>), co z kolei poskutkowało m.in. wzrostem liczby incydentów związanych z naruszeniem wód i przestrzeni powietrznej archipelagu przez chińskie jednostki powietrzne i morskie. W ciągu ostatnich kilkunastu miesięcy problem spornych wysp zaczął odgrywać wręcz centralną rolę w dotyczących sfery bezpieczeństwa relacjach wzajemnych.

Japonia doskonale zdaje sobie sprawę z faktu, iż ewentualne siłowe zajęcie wysp przez ChRL postawiłoby ją w niesłychanie trudnej sytuacji, z jednej strony w sposób oczywisty wymagając stanowczej reakcji, podczas gdy z drugiej strony każda reakcja siłowa byłaby obciążona olbrzymim ryzykiem eskalacji w konflikt zbrojny o trudnej do przewidzenia skali. Stąd też działania rządu Abe mające na celu zwiększenie obecności wojskowej w spornym rejonie oraz zdolności do natychmiastowego przerzucenia tam dodatkowych sił, które uniemożliwiają całkiem realny wcześniej scenariusz bezkrwawego zajęcia archipelagu.

Nowa polityka bezpieczeństwa Japonii

FAE Policy Paper nr 1/2014

Rafał Ciastoń

Chińską odpowiedzią na tego rodzaju podniesienie poprzeczki przez Japonię jest m.in. jednostronne i niespektowane przez żadne inne państwo objęcie Senkaku i przyległych wód strefą identyfikacji obrony powietrznej.

Pomimo, iż japońskie Siły Samoobrony to jedne z najnowocześniejszych sił zbrojnych globu, pod względem wydatków na obronność Japonia plasuje się zaś w pierwszej światowej piątce, gwałtowna modernizacja Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej musi wzbudzać w Tokio poważne obawy. Chiński budżet obronny wg oficjalnych danych przewyższa japoński przeszło dwukrotnie, a wg szacunków Pentagonu mniej więcej trzyipółkrotnie. Znaczną jego część stanowią wydatki na stanowiący z japońskiego punktu widzenia największe zagrożenie rodzaj sił zbrojnych, tj. marynarkę wojenną. W 2014 r. Chiny znajdują się najprawdopodobniej na pierwszym miejscu na świecie pod względem ilości zamówionych i budowanych okrętów.

Efektorem stałego wzrostu wydatków chińskich był w 2013 r. pierwszy od dekady wzrost japońskiego budżetu obronnego (o 0,8 procenta), w roku bieżącym wzrost ten ma wynieść 2,8 procenta, zaś w pięcioletniej perspektywie 2014-2019 – aż 5 procent. Tokio zamierza w ciągu najbliższych lat m.in. zwiększyć o 7 jednostek ilość posiadanych niszczycieli (w tym kolejne dwa wyposażone w system *Aegis* BMD), o 6 sztuk – flotę okrętów podwodnych, a także pozyskać 20 dodatkowych myśliwców (planowany jest zakup 42 maszyn JSF F-35A). W planach jest również zakup 3 dronów zwiadowczych (*Global Hawk*?), które będą realizować zadania typu ISR nad obszarami morskimi, 17 zmiennopłatów MV-22 *Osprey* oraz 52 pojazdów amfibijnych AAV-7. Po raz kolejny należy zwrócić tu uwagę, iż planowane zakupy obejmują kategorie uzbrojenia służące wzmocnieniu zdolności kontrolowania lub, w razie potrzeby, przywrócenia kontroli nad przyległymi przestrzeniami morskimi i powietrznymi. Zwiększaniu ulega systematycznie potencjał bojowy jednostek stacjonujących w południowych częściach kraju³, podczas gdy potencjał stacjonujących w częściach północnych jednostek wojsk lądowych jest redukowany⁴.

³ Do bazy Naha na Okinawie trafić ma kolejna, druga eskadra myśliwców.

⁴ Wojska lądowe planują zmniejszenie ilości posiadanych czołgów podstawowych oraz haubic i wyrzutni niekierowanych pocisków raketowych odpowiednio z 700 do 300 i z 600 do 300 szt.

Nowa polityka bezpieczeństwa Japonii

FAE Policy Paper nr 1/2014

Rafał Ciastoń

Wprowadzanie do służby nowych kategorii uzbrojenia, takich jak niszczyciele śmigłowcowe (po dwie jednostki typów *Hyuga* i *Izumo*), czy wspomniane powyżej amfibie, plany rewizji narzuconego samodzielnie zakazu eksportu uzbrojenia (Tokio zamierza dostarczyć okręty patrolowe Manili), świadczą o zmianie w japońskiej percepcji środowiska międzynarodowego, płynących zeń zagrożeń i własnej w nim roli. Potwierdzają to także przeprowadzane w ubiegłym roku manewry jednostek japońskiej piechoty morskiej i US Marines Corps (opierające się na scenariuszu odbijania zajętych przez przeciwnika wysp), systematyczny i stopniowy wzrost budżetu obronnego, oraz sama idea rewizji konstytucji (nawet jeśli na razie pozostanie jedynie ideą).

I nie jest to wyłącznie zasługą polityki uznawanego niekiedy za jastrzębia premiera Abe. Zmiany w społeczeństwie japońskim, w tym pojawienie się na scenie politycznej kolejnego pokolenia przywódców, nieobarczonych traumą II Wojny Światowej, a jednocześnie trwający proces powrotu Chin do grona mocarstw i związane z tym zmiany na regionalnej scenie bezpieczeństwa – muszą i będą prowadzić do przeobrażenia się Japonii w pełnowymiarowe mocarstwo regionalne. Zachętą dla powyższego procesu może okazać się amerykański obrót ku Azji, którego jednym z celów jest przecież wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa i pewności siebie sojuszników. Spór wokół Wysp Senkaku będzie zmuszał Tokio do zdecydowanych działań, a maleńki archipelag ma szansę stać się jedną z głównych osi japońskiej polityki bezpieczeństwa.

*Tezy przedstawiane w serii „Policy Papers” Fundacji Amicus Europae
nie zawsze odzwierciedlają jej oficjalne stanowisko !*

Nowa polityka bezpieczeństwa Japonii

FAE Policy Paper nr 1/2014

Rafał Ciastoń

Kontakt

**Fundacja
Aleksandra Kwaśniewskiego
„Amicus Europae”**

Aleja Przyjaciół 8/5
00-565 Warszawa, Polska

Tel. +48 22 622 66 33

Tel. +48 22 622 66 03

Fax: +48 22 629 48 16

email: fundacja@fae.pl, www.fae.pl

FAE Policy Paper nr 1/2014

**Nowa polityka bezpieczeństwa
Japonii**

Autor: Rafał Ciastoń

Ekspert Zespołu Analiz Fundacji Amicus Europae, ekspert Fundacji Pułaskiego.

Pracownik administracji rządowej.

Absolwent stosunków międzynarodowych na UJ oraz podyplomowego Studium Bezpieczeństwa Narodowego na UW.

Nowa polityka bezpieczeństwa Japonii

FAE Policy Paper nr 1/2014

Rafał Ciastoń

Nadrzędną misją **Fundacji AMICUS EUROPAE** jest popieranie integracji europejskiej, a także wspieranie procesów dialogu i pojednania, mających na celu rozwiązanie politycznych i regionalnych konfliktów w Europie.

Do najważniejszych celów Fundacji należą:

- Wspieranie wysiłków na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego, państwa prawa i umocnienia wartości demokratycznych;
- Propagowanie dorobku politycznego i konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej;
- Propagowanie idei wspólnej Europy i upowszechnianie wiedzy o Unii Europejskiej;
- Rozwój Nowej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Ukrainy i Białorusi;
- Wsparcie dla krajów aspirujących do członkostwa w organizacjach europejskich i euroatlantyckich;
- Promowanie współpracy ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki, szczególnie w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego i rozwoju gospodarki światowej;
- Integracja mniejszości narodowych i religijnych w społeczności lokalne;
- Propagowanie wiedzy na temat wielonarodowej i kulturowej różnorodności oraz historii naszego kraju i regionu;
- Popularyzowanie idei olimpijskiej i sportu.